

וארא ג

בנדוד – „כִּי מלא לא שייך רק על דבר שיש לו שיעור (קצוב) כמו וימלאו ימי' ללדת, מלא שבוע זאת והם שבעת ימי המשתהי – לכך אמר שגם בדבר הזה ה' המכה . . משמשת רביעית ה' חדש ויש לה שיעור שימלא."

אבל עדיין צריך ביאור באריכות לשון רש"י:

אם כוונתו היא רק להשמיענו שה' שיעור קצוב לכל מכה ומכה (שלכן מתאים ע"ז לשון „וימלא") ה' מספיק לומר „שבעת ימים, שהיתה המכה מש' משת רביע חדש" – ומדוע מאריך רש"י ומוסיף:

(א) „שלא שב היאור לקדמותו" – וב- פרט שלכאורה אין בזה חידוש לגבי המפורש בקרא.

[וגם את"ל שכוונתו לפרט ענינה של המכה שאודותי מדובר בקרא זה – הו"ל לקצר ולכתוב „שבעת ימים, ד' הכאת היאור" (וכלישנא דקרא כאן „אחרי הכות ה' את היאור"), ומדוע מאריך לתארה בלשון של שלילה „שלא שב היאור לקדמותו"?]

א. בפסוקי „וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאור" מפרש רש"י: וימלא מנין שבעת ימים, שלא שב היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש ושלשה חלקים ה' מעיד ומתרה בהם.

כוונת רש"י בפשטות היא (כמ"ש ב- מפרשים):

(א) לתרץ לשון „וימלא" – לשון יחיד, ד'וימלאו (שבעת ימים) מיבעי לי"א [ואם „שבעת ימים" פירושו „שבוע של ימים" (בלשון רש"י בכ"מ) – „שטיינ"א של ימים" – הו"ל „ותמלא", כי „שבעת הוא שם לשבוע בלשון נקבה"] ולכן מוסיף רש"י תיבת מנין, כלומר, דהוי כאילו נכתב בקרא „וימלא מנין שבעת ימים".

(ב) ליישב הלשון „וימלא" (גבי מנין ימים), דלכאורה אין לשון זה מתאים

(1) פרשתנו ז, כה.

(2) י"ל – שגם התיבות „שבעת ימים" הן חלק מהד"ה (וצ"ל נדפסות באותיות גדולות), אלא שרש"י מוסיף תיבת „מנין" (כאילו נאמרה תיבה זו בכתוב, כדלקמן בפנים), ועד"ז בכר"כ מפרש"י עה"ת, כמדובר כ"פ.

(3) בדפוס ראשון ושני, וכת"י רש"י שתח"י – „בו" במקום „בהם" (ובמדרשים שבהערה 15 – „בהם"), ובפשטות – כי ההתראה היתה לפרעה.

(4) רא"ם, גוי"א ועוד כאן.

(5) ל' רש"י אמור כג, ה. וראה הנסמן בהערה הבאה.

(6) ויצא כט, כז, בא י, כב, יב, טו, אמור שם.

(7) ס' זכרון על פרש"י כאן. ע"ש.

(*) ובדפוס ראשון דפרש"י: וימלא שבעת ימים, מנין שבעת ימים כו'. ובדפוס שני ליתא תיבת „מנין".

(8) ל' הגר"א. ועד"ז בקיצור מורחי. וראה רא"ם. באר יצחק. ועוד.

(9) תולדות כה, כד.

(10) ויצא שם ובפרש"י.

(11) וראה לשון הרשב"ם כאן.

(12) ולכאורה דוחק לומר שרש"י בא לשלול הפירוש (חזקוני ז, כ. בכור שור, הובא גם בריב"א עה"ת (ועוד) שם, יז) „שלא נעשה היאור דם כיא לפי שעה ומיד מתה הדגה מחמת הדם ואח"כ חזר היאור לקדמותו ומ"ש ולא יכלו מצרים לשחות . .

חז"ל שהובא ענין זה¹⁵ – הלשון הוא: „כ"ד¹⁶ ימים ה' מתרה בהם . . ושבעה ימים המכה משמשת כו"ו וכיו"ב – ר' מדוע שינה רש"י מלשון זה?¹⁷

ב. ויש לומר הביאור בכל זה:

הלשון „וימלא" מורה שבשעה זו בא הדבר למילואו ולשלמותו¹⁸, ומקודם לכן עדיין חסר הוא. וכן בעניננו: טרם שעברו כל שבעת הימים עדיין ה' שיעורה של המכה חסר ולא נגמרה פעולתה, ורק כעבור מנין דשבע ימים „נתמלא שיעורה".

אמנם בענין זה (שגמר המכה הוא רק כעבור כל זמנה) שונה מכת דם משאר המכות: פעולת שאר המכות (ששימשו רביע חודשי¹⁹) היתה באופן, שבכל יום ויום נתחדשה פעולת המכה²⁰ [כמו מכת צפרדע, שבמשך שבעה ימים – בכל יום

(ב) „ושלשה חלקים ה' מעיד ומתרה בהם" – „מעיד ומתרה" מאן דכר שמיהו ולמאי נפק"מ כאן (בהמדובר בקרא ע"ד זמן הכאת היאור)? ועוד: מנא ל' לרש"י בפשוטו של מקרא שההעדאה וההתראה נמשכין זמן מדויק ומוגבל של שלשה חלקי חדשי²¹ (והרי רש"י אינו מביא זה בשם המדרש – זאת אומרת, שההכרח לזה הוא מפשטות הכתובים עצמם)?

גם צלה"ב דיוק לשון רש"י „היתה כו' רביע חודש ושלשה חלקים כו"ו" במדרשי

לא מפני שה' דם אלא משום והדגה . . מתה ויבאש היאור – כי מפשטות ל' הכתוב (ו, כא) „הדגה גו' ולא יכלו מצרים לשתות גו' (ואח"כ) ויהי הדם בכל ארץ מצרים" משמע, שעיקר המכה ה' בזה שהיאור נעשה דם (וראה חו"ס' דעת זקנים (שם, יח). ריב"א הנ"ל. ועוד). ולהעיר מפרש"י (ו, יז) דפשוטו שמכה זו לא באה להלקות המצריים כ"א יראתם. ואכ"מ.

13) וגם את"ל ש(מצד חשבון השנים צ"ל ש)המכות לא באו תיכף וא"ז אלא נמשכו קרוב לשנה²² (ראה מפרשי השמו"ר כאן – פ"ט, יב. מהרז"ל לשמו"ר פ"ה, יט. ועוד. וראה חו"ס פרשתנו כאן אות צט) – מ"מ, מנ"ל בפשוטו של מקרא שמשוה ה' מעיד ומתרה בהם כל הזמן שבין מכה למכה. וראה לשון המדרש (דב"ר פ"ז, ט) „לשלשים יום היתה באה המכה והיתה עושה ז' ימים והלכה לה והיו גורוחין כ"ג ימים בין מכה למכה". וראה מדרש תהלים שבהערה 15 ובפ"י מהר"י כהן (חתן המהר"ל) שם.

14) היינו חודש קצוב (ולא שבוע ושבוע וכיו"ב). ולהעיר מהתראת נגינה (יונה ג, ד), ב"ד (ראה מ"ק טז, א. אנציקלופדי תלמודית ערך הזמנה (ב) וש"ג). ועוד.

* ולהעיר: בפשט"מ – משה ה' פ' בדברו אל פרעה (פרשתנו ז, ז) ונפטר בן ק"כ שנה (ברכה לז, ז) ובניי הלכו במדבר מ' שנה (בשלח טז, לה. שלח יז, לג. דברים ג, ז. ועוד). ואכ"מ.

15) שמו"ר פ"ט, יב. תנחומא פרשתנו יג (ותנחומא באבער יד). ועד"ז בדב"ר שם. מדרש תהלים (שוח"ט) עה"פ עז, לח (וכן בהוצאת באבער שם).

בפיוט של ר"א הקליר (הובא בבחי' כאן): ירח ימים כו' שלשה חלקים כו' ורביעית כו'. אבל מובן שטעמא בעי, אמאי העדיף רש"י לשון זה על לשון חז"ל בכל המדרשים הנ"ל.

16) ראה הגהות הרש"י לשמו"ר שם (ועוד).
17) עוד שינויים בל' רש"י לגבי ל' המדרש – ראה לקמן הערה 26: 36: בפנים סעיף ו'.

18) ראה ס' השרשים להרד"ק ערך מלא. וש"נ.
19) משא"כ מכת בכורות שמתו ברגע אחד, שאינה בכלל זה ש„היתה המכה משמשת רביע חדש". ובמכת חשך ששת ימים. וראה השקו"ט במפרשי רש"י והשמו"ר. ועוד. שו"ת הרדב"ז ח"ג סתת"ג. ואכ"מ. וראה הערה 20, 21, 35.

20) ראה גם גבורת השם (להמהר"ל) רפ"ג [אבל ראה שם בהמשך הפרק (וכן בגורא פרשתנו ח, ה) שבמכת צפרדע ועוד לא ה' כו. ע"ש. וראה הערה הבאה].

ואולי יש להוסיף, שרק כמות קטנה של המים החדשים שנכנסו למקור היאור הגיעו (לחלק) היאור שבארץ מצרים ונתבטלה במיעוטה, ובכלל – קמא קמא בטיל;

ומכיון שפעולת המכה, "הכות היאור" כבר נגמרה ברגע הראשון, שוב לא שייך לומר לכאורה שבמשך שבעת הימים היתה המכה ממשיכה בפעולה עד ש, "נתמלא שיעורה" בשבעת ימים²⁶.

[במדרש איתא²⁷ ד, "מצרי וישראל ב- בית אחד והגגית מלאה מים ומצרי . . מוציאה מליאה דם וישראל שותה מים . . והמצרי אומר לו תן לי בידך מעט מים וגו' ונעשו דם"] (ורק, "כשהי' לוקח מישראל בדמים הי' שותה מים"), ולפי' נמצא דגם במכת דם היתה פעולת המכה נמשכת כל שבעת הימים, דהרי כשהגיעו המים מיד ישראל ליד מצרי נהפכו אז לדם.

אבל בפרש"י אין כל זכר לנס זה, והטעם – כי אין כל רמז לנס זה ב- פשוטו של מקרא²⁸. ואדרבה: בכתוב מ- פורש²⁹, "ויחפרו כל מצרים סביבות

היו מקרקרים בכל גבולי מצרים: במכת כנים – הלכו ורחשו באדם ובבהמה בכל יום ויום, ועד"ז בשאר המכות²¹] – ולכן מתאים בהם הלשון "וימלא", כלומר, "שיעור" פעולת המכה, "נתמלא" ב- שבעת הימים שהיתה מכה זו "משמשת" – פועלת והולכת (ועד אז עדיין לא נגמרה פעולת המכה (לא – תוצאותי')):

משא"כ במכת דם, הרי ברגע הראשון של המכה נהפכו, "כל המים אשר ב- יאור . . ויהי הדם בכל ארץ מצרים"²².

כמפורש בקרא: וימלא ז' ימים אחרי הכות ה' את היאור.

ואף שבמשך כל שבעת הימים של- אחרי הכות היאור היו נכנסים מים חדשים להיאור²³ – הנה לא הי' צורך לפעולת מכת הדם מחדש כדי שגם מים אלו יהפכו לדם, כי מלשון הכתוב, "כל המים אשר ב- יאור" ומהלשון, "הלקה את יראתם"²⁴ מובן שמכת דם היתה בכל היאור (נהר נילוס) ובכל מקום שנמצא "יראתם" – גם מחוץ לגבולות מצרים²⁵:

(21) וגם במכת דבר – "ביום ראשון הוכו כולם בדבר ומתו בתוך ז' ימים" (ש"ת הרדב"ז שם). וכן בחשך שהיתה המכה הולכת ומתגברת (ראה פרש"י בא י, כב. ש"ת הרדב"ז שם).

ובכל אופן: גם אח"ל שהיו מכות שלא היו באופן שפעולתן היתה הולכת ומתגברת (וראה הנסמן בהערה הקודמת. ועוד) – לא קשיא, כי בהם לא נאמר הלשון "וימלא", משא"כ במכת דם.

(22) ז, כיא. וכולל לא רק המים שביאור עצמו, אלא גם המים שב, נהרותם . . יאוריהם . . אגמיהם . . כל מקוה מימיהם . . ובעצים ובאבנים" (שם, יט. וראה פרש"י שם).

(23) וראה ראב"ע כאן פסוק כב. גבורת השם שם.

(24) פרש"י פרשתנו ז, יז.

(25) ועוד: מכיון שטעם המכה הי' כדי להלקות יראתם הי' צ"ל המכה בכלולה, שלא יאמרו שאין לו

שליטה על כל "יראתם" (ע"ד פרש"י וירא יט, כד: בשלח יד, ב (בנוגע למצרים). ועוד).

(26) ואף שכל יום שא"ל להמצרים לשתות מים מן היאור נתוסף בצערם – הרי אין זו הוספה בפעולת המכה (אלא רק בתוצאות שלה). [ועפ"ז יומתק השינוי בל' רש"י – "היתה המכה משמשת", ולא כתב (כלשון שמ"ר ותנחומא שם) "משמשת בהם" (ע"ד "מתרה בהם") – כי הדיוק כאן הוא פעולת המכה – "משמשת", ולא התוצאה בהמצרים ("בהם").]

(27) שמ"ר פ"ט, י (וש"ג) ותנחומא שם.

(28) כקושיית הראב"ע (פרשתנו ז, כד). – וב- פרט ע"פ משנת' במקיא (לקו"ש ח"א ע' 31 ואילך), שפש"מ הוא כדעת הראב"ע (שם) שג' המכות הי- ראשונות פגעו גם בישראל. ע"ש.

(29) פרשתנו שם.

כל שבעת הימים (שלא ישוב היאור לקדמותו). ולכן גם במכה זו מתאים הלשון „וימלא (מנין) שבעת ימים” – ש„נתמלא” שיעור המכה.

ג. ובכל זאת אין רש"י מסתפק בזה, כי עדיין אינו מיושב היטב המשך ה' כתובים כאן – „וימלא גו' אחרי הכות גו' ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו גו'”,

דהלשון משמע קצת, שהכתוב „וימלא גו'” הוא (גם) הקדמה להתראה שבפסוק שלאח"ז, דכאשר „וימלא שבעת ימים גו'” אזי אמר ה' למשה שילך ויתרה את פרעה על אודות מכת צפרדע³³.

דאם כוונת הכתוב היא רק להודיענו כמה ימים נמשכה המכה – הול"ל „ותיה המכה שבעת ימים” (וכי"ב): ומוזה שה' כתוב מדייק לומר „וימלא שבעת ימים גו'” (היינו הזמן דסיום וגמר המכה) משמע קצת, שפסוק זה הוא הקדמה להבא לאחר סיום מכה זו.

אבל לאידך, אם „וימלא גו'” הוא רק הקדמה לפסוק שלאח"ז – הול"ל „ויהי אחרי המכה” (וכי"ב). ומכיון שהכתוב מודיע בהקדמה זו גם שיעור זמן שימוש המכה „וימלא שבעת ימים” משמע, שגם שיעור זה נוגע להמשך בפסוק שלאח"ז ע"ד ההתראה.

וזהו שרש"י כותב – „שהיתה המכה

היאור מים לשנות כי לא יכלו לשנות מממי היאור”, שפירושו (ע"ד הפשט) הוא, שהמים מחפירות אלו היו ראויים לשתי' ושתו אותם³⁰ (כי המכה היתה רק במי היאור, ולא בהמים שחפרו סביבות היאור³¹), והיינו שהמים האלה לא נהפכו לדם].

ולכן מבאר רש"י – „שלא שב היאור לקדמותו”, כלומר, גם מכה זו („היתה המכה משמשת” –) היתה במשך כל שבעת הימים, אלא שלא היתה ע"י פעולה, כ"א באופן שלילי – „שלא שב היאור לקדמותו”.

וההסברה: א) מפורש בקרא, כנ"ל, ד„הכות היאור” – ה' לפני ה„שבעת ימים”, וא"כ פעולת המכה נגמרה אז. ב) לאידך, לא מצינו שלאחרי גמר מכת דם תהי' פעולה להחזיר את הדם למים. וב' פשטות – „שב היאור לקדמותו” בדרך ממילא³², ונמצא שהמכה „היתה משמשת”

30) ומתורץ בפשטות מ"ש (שם, כב) ויעשו כן חרטומי מצרים גו' (ראה ראב"ע שם. חוקני וריב"א שבהערה 12. ועוד).

31) במדרש (שמור"ר שם, יא) פלוגתא, ולחד מ"ד סביבות היאור ה' דם (והמצריים חפרו בחשבת שימצאו מים – ראה מפרשים שם). אבל בפשט"ם שהיו יכולים לשנות מים מסביבות היאור ושתו, שהרי רש"י אינו מפרש בזה.

ו"ל, דאדברה: מכיון שלפרש"י באה מכה זו להלקות יראתם – אין להכות המים שסביבות היאור (שאנים מגילוס), שא"כ אין מכה זו שייכת ליראתם כ"א למים (בכ"ל) – ומש"נ „נהרותם . . יאוריהם גו'” (ראה הערה 22), י"ל בפשט"ם, כי המים שב' מקומות אלו באו מהיאור (ע"ד „בעצם ובאבנים” שהובאו לשם ממק"א).

32) והרי לא מצינו שהיו צריכים להוציא הדם מהאגמים וכל מקוה מימיהם לאחר המכה, או שהיתה פעולה נס מיוחד שהדם בכל מקומות הגיל יחזור למים – ע"ד שנא' בהמכה (י, יט), ונטה ירך

על מימי מצרים על נהרותם על גו' ויהיו דם. וראה השקירט בכמה מפרשים (חוקני, בכור שור, תוס' דעת זקנים וריב"א שבהערה 12. ספורנו שם, יח. אברבנאל. ועוד) – אם המים נעשו דם או רק נדאו כדם (וה' להם טעם דם) ובמהותם שוארו מים. ושתיקת רש"י – משמעותם דמפרש כפשטו ש"מ ממש.

33) להעיר גם מס' דבק טוב לפרש"י כאן.

מקורו לסדר זה הוא סדר הכתוב, ש"וימלא שבעת ימים" (המלמדנו את שיעור הזמן שהיתה המכה משמשת) בא כהקדמה ל"ואמר ה' אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו גו'" – ההתראה על המכה שלאח"ז. ועל יסוד זה הוא פירושו של רש"י, שחודש הימים שנקצב לכל מכה ומכה נחלק באופן, שהרביע הראשון "היתה המכה משמשת . . . ושלושה חלקים (שלאח"ז) ה' מעיד ומתרה בהם" על המכה שלאח"ז.

אלא שלכאורה דבר תמוה הוא – איך מתאים לומר ששיעור זמן המכה נחלק באופן שבתחילה באה המכה ואח"כ ההתראה על המכה שלאחרי – הרי כל ענין ההתראה הוא הכנה והקדמה להמכה (שתבוא לאחר" דוקא)!

ה. ויש לומר הביאור בזה:

כוונתן של ההתראות לפרעה ה' לא (רק) במובן הרגיל של התראה, הכנה למכה שלאחרי – (אלא) כדי לאיים ולהשפיע על פרעה לשלוח 100 ט את בני מארצו,

שהרי הקב"ה אמר למשה תיכף ב' תחילת שליחותו לפרעה, ואני אקשה את לב פרעה גו' ולא ישמע אליכם פרעה גו' 37 –

ההתראות היו (ג"כ) ענין של "מכה" – כדי "לרדותו . . . ביסורין" 38, היינו, לג' רום לו צער ויסורין, הדיבורים שהי'

משמשת רביע חודש ושלושה חלקים ה' מעיד ומתרה בהם, כלומר: גם ההתראה היתה קשורה עם שיעור זמן מסויים, ועוד זאת – שני הענינים שבכל מכה (שימושה של המכה והתראתה) ושיעורם, הם חלקים משיעור אחד שלם 33* כולל כללות המכה: השיעור השלם והקצוב של כללות המכה ה' חודש 34* (שלם) 34*, והחודש נחלק לשנים: חלק אחד (רביע החדש 35*) ה' שיעורה של המכה עצמה, ושלושה חלקים – שיעור ההתראה.

ד. וי"ל דזוהי כוונת רש"י – שמק"דס "שהיתה המכה משמשת" ל"ה' מעיד ומתרה בהם" [היפך סדרן בפשטות, דמ' קודם באה ההעדה וההתראה ואח"כ המכה] 36:

33* ואולי י"ל שלכן נקט רש"י שהשיעור הקצוב לכל מכה ה' חודש (ולא שבוע ושכוע – ראה לעיל הערה 14) – כי מסתבר לומר שהשיעורים של שני חלקי המכה היו חלקים מתקופה אחת – "חודש" (וכמו "שבעת ימים" של שימוש המכה שהם תקופה אחת – שבוע).

34* ובל' המדרש תהלים (באבער) שם: חודש ה' קצוב לכל מכה. וראה גם הלשון בדביר שם. 34* להעיר משניו בגובה המים בנהרות (כולל נילוס) בקשר לימים בחודש, כמחזיל (רבינו בחיי. וראה מו"נ ח"ב פ"ח ע"ה פ' וממגד גרש ירחים.

35* וי"ל שבזה מוסיף רש"י ג"כ שאין צ"ל "שבעת ימים" נדיוק בכל מכה ומכה, אלא בערך רביע חודש (וכן "שלושה חלקים" שלאח"ז). ומתורצת קושיית הבעלי תוס' (דעת זקנים) כאן ש"לא היתה כ"א כ"ח יום". וכן – הערת המפרשים ממכת חשך (שלכאור' היתה רק ו' ימים).

36* ובפרט שרש"י משנה בזה מלשון המדרשים (שצוינו בהערה 15), שבכולם מקדים "מתרה בהם" להמכה משמשת.

ובפשטות הטעם (וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 58 הערה 14) – לפי שכאן בא לפרש "וימלא (מנין) שבעת ימים": ורק אח"כ ממשיך לבאר מה אירע בשאר חלקי החדש.

אבל עדיין אינו מיושב לגמרי, כי רש"י כבר

פירש הכתוב, "וימלא שבעת ימים" – בכתבו, שלא שב היאור כו", והמשך לשונו הוא רק ביאור שזהו השיעור הקצוב. ולכאור' הו"ל לתאר סדר המכה כפי שאירע בפועל.

(37) פרשתנו ז, ג"ד.

(38) ל' רש"י – פרשתנו ז, א. והכוונה גם ע"י

דיבורו של משה – ראה לקו"ש חט"ז ע' 74.

של המותרה – דאם יעשה תשובה (או לא יחטא) לא יבוא, ואם לאו יבוא.

וכן בדברי משה אל פרעה היו שני הסוגים: ההעדאות הן הודעות שיענש (בודאי) על בלתי שלחו את עם ישראל, וההתראות על העתיד – „אם מאן אתה לשלח גוי“⁴⁴ (לאחרי התראה זו) תבוא עליו מכה פלונית.

וע"פ המבואר לעיל במטרת ההתראות מובן הטעם שרש"י מקדים „מעיד“ ל„מתרה“⁴⁵ – כי ההתראות היו ענין של „העדאה“, דהגם שנאמרו בלשון התראה – „ואם מאן אתה גוי“ – מ"מ, מכיון ש„לא ישמע אליכם פרעה“, הרי הן (גם) העדאה, ומשה (שהוא המדבר לפרעה) ידע שבודאי תבוא המכה.

ז. ש"פ וארא חלה (ברוב השנים)⁴⁶ בשבת מברכים חודש שבט או (כבשנה זו)⁴⁷ שבת ר"ח שבט – שבעשירי לחודש זה הוא יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר.

(44) פרשתנו ז, כז. ועוד.

(45) ובפשוטו הטעם, כי במכה הראשונה היתה העדאה (ראה פרשתנו ז, טז"ז), ובמכה השני – התראה (שפ, כז).

(46) רק בשתי קביעות בלבד (א' דשנה פשוטה וא' דשנה מעוברת) – שבת וארא אינה שבת מברכים או ר"ח שבט (ואז חלה ביום ג' שבט – דמיני' מתברכת ש"ק יו"ד שבט (יום ההילולא) שלאח"ז).

(47) תשמ"ז.

משה מדבר לפרעה מלך מצרים בסגנון של התראה וכו' במשך כל זמן הנ"ל, ה"ז צער ויסורין לפרעה.

ועפ"ז מובן שההתראה היא המשך למכה שלפני, ובפרט שהמכוון בהתראות – „לרדותו . . ביסורין“ – נעשה בתוקף יותר כאשר ההתראות באות ב"סמיכות למכות (בפועל): כאשר אך זה עתה שב היאור לקדמותו – ומיד בא משה אל פרעה בהתראה על המכה הבאה – הרי זה ממשך ומגדיל את השימוש וההכאה של המכה הקודמת.

וי"ל אשר גם מטעם זה, באה ההתראות על המכה הראשונה (דם) בהמשך (ותיכף) למות המטה – דלאחר המופת לפני פרעה שמטה אהרן נעשה לתנין גוי ויבלע גוי' את מטותם⁴⁸ צוה ה' למשה: „לך“ אל פרעה גוי' והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך, ואמרת אליו גוי' (ההתראות על מכת דם) – כי עי"ז פעלה ההתראה על פרעה ביתר שאת.

ו. עפ"ז מתורץ עוד דיוק בלשון רש"י: במדרשים⁴⁹ הלשון „הי מתרה“ ורש"י מוסיף „הי מעיד ומתרה“ (ועוד – מקדים מעיד לפני ומתרה):

החילוק בין מעיד ומתרה הוא⁴²: העדאה (לשון עדות)⁴³ ענינה – להודיע ולגלות דבר שאירע בעבר או שיקרה בודאי בעתיד; ואילו התראה פירושה, להזהיר שביאת הדבר תלוי' בהנהגתו

(39) ע"ד פרש"י ר"פ אחרי.

(40) פרשתנו ז, ט ואילך.

(41) שם, טו ואילך.

(42) בהבא לקמן ראה לקו"ש ע"י ע' 58 ואילך.

(43) אף ש„מעיד“ הוא ג"כ ל' התראה (רש"י

מקץ מג, ג) – מ"מ, מהכפל והשינוי בל' רש"י כאן מוכח כפנינים. וראה לקו"ש שם בהערה 13. וש"נ.

(*) ראה הלוחות שבטור או"ח לאחר ה' ר"ח. – ומפורסם שיש ערעור על לוחות אלה (ראה פר"ח לאו"ח ה' ר"ח. שו"ת אבני נזר חאו"ח טש"ז. חת"ס ח"ו סי' לה. ס' קורות חשבון העבור ע' קסג ואילך. ועוד).

מש"נ⁵¹ „מוצא רוח מאוצרותיו שהכה בכורי מצרים“, „דבשביל להכות בכורי מצרים . . (ש)הם תוקף ועוצם הקליפה, ובשביל זה מוציא רוח מאוצרותיו“.

ומזה ההוראה גם אלינו, בדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, דמבלי הבט על גודל החושך כפול ומכופל שבכולם, עלינו לדעת שבשביל ניצוח מלחמה רוחנית זו, ניתנו לנו כל הכחות הדרושים לזה, מ„אוצרות“ הכמוסים של הקב"ה⁵², ועל ידי זה שעומדים חזק בתוקף גדול ומתחזקים בעסק התורה והעבודה והמצות, נזכה בקרוב לנצחון, לנצחון האמיתי,

שבני ישראל יצאו מן הגלות ביד רמה, בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ וארא תשל"ה)

וי"ל רמז ולימוד בעבודת השם מהנ"ל (ע"ד ההתראות לפרעה (להמנגד), ש- עיקרן היו כדי „להכות“, „לרדותו . . ביסורין“) – ע"פ המבואר במאמרי יום ההילולא⁴⁸, בענין מדת הנצח – שיש ענין מיוחד במלחמה לשבור ולנצח את המנגד,

אשר⁴⁹ ענין הנצחון (מדת הנצח) נטוע ומושרש בעצם הנפש, שלכן בשביל נצוח מלחמה פותח המלך את האוצרות החתומים והכמוסים מדור דור, וכמו"כ ברוחניות, שבשביל נצחון על המנגדים לקדושה, לכל הקשור להקב"ה וישראל (בניו של מקום) ותורה ומצות, הרי הקב"ה מגלה האוצרות הרוחניים הכי נעלים כדי לנצח מלחמה זו,

וכן הוא בנוגע למצרים, וכמו שמביא בהמאמר (בפרק השייך לשנה 5015)

48 המשך באתי לגני השית, שנמסר ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר ללמוד ברבים ליו"ד שבת תש"י, יום הסתלקותו.

49 ראה שם פ"א ואילך.

50 תשמ"ז – פ"ז.

51 תהלים קלה, ז"ח.

52 ראה המשך הנ"ל שם פ"ט כ.

נכמשנ"ת כמ"פ אשר י"ל שכל פרק מהעשרים פרקים של ההמשך מכוון גם לשנה אחת בפ"ט.

(* שנה ה' ללימוד ההמשך פעם שני

וארא ד

[וב, משכיל לדוד" על פרש"י כאן כתב, ד"כבר הרגיש כן הרב יפה תואר"י והניחו חלק, והאמת דאגדות כאלה אין להם מקום להבינם אלא עפ"י הנסתר", והולך ומבאר דברי רש"י ע"ד הסוד, כ"ל לקמן סעיף ה].

ב. יש מפרשים¹, שההכרח לזה הוא מלשון הכתוב "כעת" – "דפי' כעת נקור" דה בקמ"ץ הוא כמו כהעת והיינו ה' ידועה² ולזה מוכרח שאמר כעת הזאת ו"זה" ו"זאת" מורה באצבע כמ"ש רז"ל בכמה מקומות³. . . וע"כ צ"ל דשרט שריטה בכותל והורה לו באצבע כשתגיע השמש לכאן שע"ז שייך הוראה באצבע, וכן דרשו ג"כ בתנחומא⁴ גבי אברהם דכתיב⁵ כעת ח' והיינו מטעם הנזכר⁶.

אבל מלבד זאת שעדיין אין זה מתרץ מג"ל לרש"י שהסימן ה' שריטה בכותל דוקא (ולא שהורה באצבע על "שעון מים" וכיו"ב שבזמן זה למחר ירד ה' ברד), הרי עוד זאת – בפרש"י לעיל גבי אברהם מוכח, שאין שיטת רש"י שתיבת "כעת" משמעה שהראה באצבע:

א. בדברי ההתראה לפרעה ע"ד מכת ברד נאמר⁷ "הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד מאד", ופרש"י "כעת מחר – כעת הזאת למחר, שרטי' לו שריטה בכותל למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד".

במפרשים⁸ ביארו שדיוקן של רש"י הוא מהלשון "כעת מחר" [ולא אמר סתם "מחר" כמו לעיל⁹ גבי מכת דבר¹⁰] – ש"כעת" (בניקוד קמ"ץ) פירושו, "כעת הזאת למחר", דהיינו "העת' אשר ה' מדבר עמו".

אבל צ"ע, מג"ל לרש"י (בפשוטו של מקרא) שמשו לא רק קבע לפרעה הזמן שירד הברד ("כעת הזאת למחר") אלא גם עשה סימן, "שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד"?

ואין לומר לפי שזו היתה הדרך ה' יחידי אז לברר ולידע שעה מדויקת ביום¹¹ – שהרי ודאי היו אז מכשירים שונים לידע השעות, כמו שעון מים¹² וכיו"ב.

(1) פרשתנו ט, יח.

(2) תנחומא פרשתנו טז. שמר"ר פ"ב, ב.

(3) ראה רא"ם, רע"ב, גר"א, לבוש, אמרי שפר,

קצור מורחי. ועוד.

(4) ט, ה.

(5) גר"א ועוד כאן.

(6) ראה רע"ב. לבוש. קצור מורחי. באר יצחק.

ועוד. וראה גם בארוכה מפרשי רש"י לפרש"י וירא

יח, י. ואכ"מ.

(7) ל' הרא"ם.

(8) להעיר ממ"ב (כ, ט"א וברש"י שם. וכן

בישעי' לח, ח). משנה (עדות פ"ג מ"ה. כלים פ"ב מ"ד). אכן השעות ובמפרשים שם. – וראה

ראב"ע בא (יא, ד) "בכלים גדולים של נחושת".

(9) ראה וז"א צב, ב. ערוך מע' חלפסדרא

(מב"ר ספמ"ט עה"פ המכסה אני מאברהם).

(10) (השלם) לשמו"ר שם.

(11) באר בשדה על פרש"י כאן.

(12) ראה גם קצור מורחי כאן.

(13) הובא גם בפרש"י בא יב, ב. בשלח טו, ב.

בהעלותך, ד. וראה גם רש"י תשא ל, יג. שמיני

יא, ב.

(14) וירא יג. וכן בתנחומא באבצר שם לו.

(15) וירא יח, י (כן הובא בתנחומא שם, והוא

מדברי המלאך. ובת"ב – וכן בפרש"י שם כא, ב –

הובא הכתוב דלקמן שם (יח, יד) מדברי הקב"ה.

וכבר האריכו במפרשים).